

ONA TILI VA O'QISH SAVODXONLIGI DARSLARIDA AN'ANAVIY VA ZAMONAVIY METODLARNING UYG'UNLIGI

I.V.Xoldarova

FarDU professori f.f.b.f.d (PhD)

G.D.Qozixonova

FarDU Boshlang'ich ta'lim 4-kurs talabasi

Annotatsiya: *Mazkur maqolada ona tili va o'qish savodxonligi darslarida an'anaviy va zamonaviy metodlarning uyg'unligi masalasi yoritiladi. Boshlang'ich sinf o'quvchilarida nutqiy kompetensiya, matni tushunish, mustaqil fikrlash va ijodiy yondashuvni shakllantirishda ikki yo'nalishdagi metodlarning o'zaro to'ldiruvchanligi tahlil qilinadi. Shuningdek, dars samaradorligini oshirishda interfaol usullar, ko'rgazmalilik, didaktik o'yinlar va savol-javob asosidagi an'anaviy usullarning birgalikda qo'llanishi ilmiy-metodik jihatdan asoslanadi.*

Kali so'zlar: *Ona tili, o'qish savodxonligi, an'anaviy metodlar, zamonaviy metodlar, interfaol ta'lim, matni tushunish, boshlang'ich ta'lim, didaktik o'yinlar.*

Kirish

Boshlang'ich ta'lim bosqichi o'quvchining keyingi ta'limi uchun poydevor vazifasini bajaradi. Ayniqsa, ona tili va o'qish savodxonligi darslarida o'quvchining so'z boyligi, ifodali o'qish malakasi, matn mazmunini anglash, og'zaki va yozma nutqini rivojlantirish muhim ahamiyatga ega. So'nggi yillarda ushbu fan mazmuni yangilanib, unda o'quvchini faollikka undovchi, fikrlashga chorlovchi topshiriqlar salmog'i ortdi. Bu jarayonda an'anaviy dars usullari bilan zamonaviy pedagogik texnologiyalarni uyg'unlashtirish dolzarb vazifalardan biridir.

An'anaviy metodlar o'qituvchining tushuntirish, namuna ko'rsatish, savol-javob, mustahkamlash va takrorlash kabi faoliyatlariga tayansa, zamonaviy metodlar o'quvchining mustaqil izlanishi, guruhda ishlashi, fikr almashishi va muammoni hal etish ko'nikmalarini rivojlantirishga yo'naltiriladi. Shu bois, bu ikki yondashuvni qarama-qarshi qo'yish emas, balki bir-birini boyituvchi tizim sifatida ko'rish maqsadga muvofiqdir.

Asosiy qism. An'anaviy metodlar uzoq yillar davomida ta'lim jarayonining asosiy tayanchi bo'lib kelgan. Tushuntirish, ifodali o'qish, yodlash, ko'chirish, savol-javob, qayta hikoyalash kabi usullar boshlang'ich sinf o'quvchisining bilim olishida muhim rol o'ynaydi. Ayniqsa, savod o'rgatish jarayonida tovush-harf tahlili, bo'g'inlab o'qish, matni takror o'qish kabi usullar o'quvchining o'qish malakasini bosqichma-bosqich shakllantiradi. Bunday metodlar tartibli, izchil va puxta o'zlashtirishni ta'minlaydi.

Biroq zamonaviy ta'lim sharoitida faqat an'anaviy yondashuvning o'zi yetarli emas. O'quvchi darsda faol ishtirok etishi, fikr bildirishi, matn ustida mustaqil ishlashi, o'z qarashlarini asoslay olishi zarur. Shu nuqtai nazardan interfaol metodlar katta ahamiyatga ega. Masalan, "Aqliy hujum", "Tushunchalar tahlili", "Svetafor", "Tartibga soling", "To'g'ri-noto'g'ri" kabi metodlar darsni jonlantiradi, o'quvchilarning diqqatini jamlaydi va ularni mantiqiy fikrlashga undaydi.

Ona tili va o'qish savodxonligi darslarida matn bilan ishlash alohida o'rin tutadi. O'quvchi matnni faqat o'qib chiqmasligi, balki uning mazmunini tushunishi, asosiy g'oyani ajratishi, qahramonlar xatti-harakatini tahlil qilishi, matn yuzasidan xulosa chiqara olishi kerak. Bunda an'anaviy qayta hikoyalash usuli bilan birga zamonaviy savol-topshiriqlar, guruhli muhokama va ijodiy vazifalar uyg'unlashsa, natija samaraliroq bo'ladi.

Masalan, o'qilgan matn bo'yicha quyidagi bosqichlarni tashkil etish mumkin: matnni ifodali o'qish va mazmunini anglash; asosiy so'zlar va tushunchalarni ajratish; savol-javob orqali matnni tahlil qilish; guruhlar bilan fikr almashish; matn asosida qisqa ijodiy matn tuzish. Bu jarayonda o'qituvchi rahbar, yo'naltiruvchi va baholovchi rolini bajaradi, o'quvchi esa faol ijodkor sifatida namoyon bo'ladi. Shu tariqa an'anaviy metodning tartiblili va zamonaviy metodning faollikka yo'naltirilgan tabiati bir-birini to'ldiradi.

Zamonaviy metodlarning yana bir muhim jihati — o'quvchilarda kommunikativ kompetensiyani rivojlantirishdir. Boshlang'ich sinf o'quvchisi darsda o'z fikrini erkin ifodalay olishi, boshqalarning fikrini tinglashi, hamkorlikda ishlashi lozim. Bunga erishishda rolli o'yinlar, surat asosida matn tuzish, "Kim tez topadi?", "Gapni davom ettir" kabi usullar samarali hisoblanadi. Shu bilan birga, ko'rgazmali vositalar, kartochkalar, jadval va rasmlari materiallardan foydalanish ham an'anaviy metodlarning zamonaviy ko'rinishda qo'llanishidir.

Dars samaradorligi o'qituvchining metod tanlash mahoratiga bog'liq. Agar mavzu yangi bilim berishga mo'ljallangan bo'lsa, tushuntirish va namuna ko'rsatish usuli maqsadga muvofiq. Agar mavzu mustahkamlash bosqichida bo'lsa, interfaol metodlar va o'yin texnologiyalaridan foydalanish samarali bo'ladi. Demak, eng to'g'ri yo'l — metodlarni vaziyatga qarab uyg'unlashtirishdir.

Xulosa. Xulosa qilib aytganda, ona tili va o'qish savodxonligi darslarida an'anaviy va zamonaviy metodlarning uyg'unligi ta'lim sifatini oshirishda muhim omil hisoblanadi. An'anaviy metodlar bilimni tizimli va puxta o'zlashtirishga xizmat qilsa, zamonaviy metodlar o'quvchini faol, mustaqil va ijodkor shaxs sifatida shakllantiradi. Shu sababli dars jarayonida bu ikki yondashuvni birlashtirish, mavzu va o'quvchi yosh xususiyatiga mos metod tanlash yuqori samara beradi.

Bunday uyg'unlik natijasida o'quvchilarda o'qish savodxonligi, matnni tushunish, nutqiy faollik va mustaqil fikrlash malakalari rivojlanadi. Demak, boshlang'ich ta'limda metodik yondashuvning asosiy tamoyili — an'anaviylik va zamonaviylikni muvozanatda olib borishdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Meliboyeva S. O., Meliboyeva M. O., Normurodova M. A. "Boshlang'ich sinflarda ona tili va o'qish savodxonligi fanining ahamiyati." *Pedagog Respublika Ilmiy Jurnal*, 2023.
2. Jumayeva U. A., Hamroyeva M. G. "Ona tili va o'qish savodxonligi darslarini zamonaviy metodlar asosida tashkilash yuzasidan metodik tavsiya." *Journal of New Century Innovations*, 2023.
3. Azixodjaeva N. N. *Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat*. Toshkent: Moliya, 2003.

4. Ona tili va o'qish savodxonligi 1-sinf uchun darslik. Toshkent: Respublika ta'lim markazi, 2021.
5. Umumiy o'rta ta'limning ona tili fanidan davlat ta'lim standarti va o'quv dasturi. Toshkent, 2017.